

JOBST ÁGNES

A magyar ellenállási mozgalom csepregi fejezete

A Rákosi-rendszer diktatúrájával szemben kibontakozott társadalmi ellenállás mértékéről megoszlanak a vélemények. Miközben a magyar állambiztonság szervei elszánt harcot folytattak annak lokális körei ellen, a frissen napvilágra került dokumentumok tanúsága szerint a külhoni szervezetek is számon tartották annak megnyilvánulásait. Amikor az 1940-es évtized második felére nyilvánvalóvá vált, hogy Közép- és Kelet-Európa tartósan a szovjet érdekszférába került, a kommunizmus feltartóztatásának doktrínája jegyében nagy jelentőséget tulajdonítottak a vasfüggöny mögötti országokban kibontakozott ellenállásnak. Az amerikai hírszerzés a menekülttáborokban jelentkező emigránsok kihallgatása során gyűjtötte az ahhoz kapcsolódó információkat. Az Ausztriai Amerikai Megszálló Erők (United States Forces Austria) kéthetente összeállított jelentése 1951. június 8-án jelentősnek ítélt új eseményről számolt be: „Ellenállási mozgalom Magyarországon: Czepreg: [!] »A közelmúltban Magyarországról Ausztriába érkezett négy menekültnek a Katonai Hírszerző Szolgálat (MIS – Military Intelligence Service) általi kihallgatásából a következő információ származott. Az információ nagymértékben telített rémhírekkel, de minden forrás megegyezik abban, hogy egy fő ellenállási csoportot szórtak szét Czepregen, mely csoport rádió adó-vevő készülékkel is rendelkezett. Amint a négy forrás állításaiból kivethető, 1951. február–márciusban felszámoltak egy jelentős, egész Magyarországra kiterjedő ellenállási mozgalmat, melynek középpontja sok hónapig Czepregen volt. A meglehetősen nagy cso-

port, melynek taglétszáma kb. 300–600 embert tett ki, tagjai közé budapesti és csepregi személyeket, ÁVH tagjait és orosz katonatiszteket sorolt. Letartóztatáskor nagy mennyiségű fegyvert és rádió adó-vevő készüléket foglalt le a magyar hatóság.¹ Miként a hír értékelése megjegyezte, a forrás kevés ismerettel rendelkezett a csoport tevékenységéről, nem volt képes információt szolgáltatni a szervezet nevére, céljára, politikai hátterére, sem pedig a résztvevők személyére vonatkozóan, és arról sem volt tudomása, hogy valamely országgal kapcsolatban álltak volna. Azt a lehetőséget sem zárták ki, hogy „az oroszok és ÁVH tiszték” provokációja állhatott az ügy hátterében. Az Ausztriai Amerikai Megszálló Erők parancsnoksága ezért további részleteket kért a Csepreg körzeti ellenállásról.

A magyar Államvédelmi Hatóság „csepregi fegyveres összeesküvés” néven tartotta számon a szervezkedést, amelynek célját a katonai törvényszék az elsőrendű vádlott vádiratában a következőkben foglalta össze: „1950 tavaszától kezdve Czepregen polgári személyekből egy államellenes fegyveres összeesküvést szervezett, azzal a céllal, hogy a határőr őrsök lefegyverzése, a határmenti városok elfoglalása és az egész határvidék birtokbavétele után az Ausztriában állomásozó angol-amerikai csapatok intervencióját, ezen keresztül az államrend megdöntését kiprovokálják.”²

- 1 Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (továbbiakban: ÁBTLL) 1.4. 83-2280/1953. Ausztriai Amerikai Megszálló Erők (USFA – United States Forces Austria) Különleges Kétheti Jelentése. 145. sz. 1951. június 8. 8. p.
- 2 Budapesti Katonai Törvényszék 1951. október 26-án hozott ítélete. ÁBTLL 3.1.9. V-45.096/1.

Csepregben

A csepregi járási választási bizottság megállapította, hogy választási névjegyzék kivonat alapján ugyanaz a személy három, illetve egy másik személy két választási körzetben szavazott. A névjegyzék-kivonat hivatalos, vízbélyegzővel ellátott nyomtatvány. A járás többi községeiből is érkeznek hasonló panaszok.

Azonnali utasítást kérünk a további teendők tekintetében, különösen hogy a választás folytatása tekintetében mi az álláspont, előgondolható-e továbbra is a névjegyzék kivonat alapján történő szavazás.

Jeladva: 1947 VIII. 31. 7/43

B.M. választási csoportjának

1. kép. Kékcédulás választási csalás bejelentése (MNL GYMSM SL IV.f. 442. ő. e.)

A rendőrség csepregi járási kapitányának. csepregi r. őrs.
 Szám. 632/1949. Tárgy: Szövetkezeti politikai hangulat jelentés.
 Hiv. szám: 1697/1949.

Járási Rendőrkapitányságnak. 075

C s e p r e g .

Jelentem, hogy a politikai hangulat Csepreg községhez tartozó meggyes és Termelőpusztákon kielégítő, mert állandó népnevelő munka folyik. Az emberek szomszédaitól esténként kiigylésekre jönnek össze általános helyzet valamint a politikai kérdések megbeszélése céljából. Két pusztán helyesnek látja kormányunk politikáját. Különbség a fentnevezett két pusztán nincs, erre nemlegeset jelentek, rémhírek és hírlapok meggyespusztán a következő szöveggel, 1949. évi május hó 26-án Csepregen megtartottk tornainnepsélyt megelőzően meggyesi lakos felesége a következőket jelentette ki: Ez sem soká fog tartani, mikor az én kis unokám megnő ez sem lesz. A másik két lakos a következő kijelentést tette 1946 évában: a rosszabb egye meg a komunistákat és multban mindkét ember kiszolgálója volt a régi rendszernek. Szövetkezetekkel szemben a két pusztán lakossága megelégedett és helyesnek látja. Szövetkezet vezetősége nem iszákos, népszerű. Leváltásokat és javaslatokat nem szokozóknak.

Termelő szövetkezet és táblás gazdálkodást nem folytatnak, mivel Nemzeti Váll. volt fennevezett két pusztán. Két pusztán álláspontja a Termelő szövetkezettel kapcsolatban tartózkodó mert abban a tudatban élnek, hogyha belépnek a szövetkezetben a magántulajdon jogukat elvesztik és nem dolgozhatnak önállóan. A lakosság önkéntes belépéstől tartózkodó. Géppálmás itt nincsen de népnevelő munka és felvilágosító munka folyamatosan tart. Állami gazdaságok személyzetéről a politikai viselkedéséről munkaszelléméről megelégedettséget tenusítanak. A dolgozókat meggyesi Állami Gazdaságban azt a kifogást illetve hibát látják, hogy 10 napot dolgoznak s ebből csak 26 napot fizetnek. A négy vasárnapot nem fizeti a gazdaság. Ennek orvoslását kéri. Más problémák nem merülnek fel a fentnevezett gazdaságban.

2. kép. Hangulatjelentés Meggyespusztáról, 1949 (MNL GYMSM GYL XXXV.f. 403. ő. e.)

A közösségi emlékezet ugyanakkor úgy tartotta, hogy a vádlottak nem szóttek összeesküvést, csupán magánbeszélgetéseikben adtak hangot az új rendszerrel szemben érzett elégedetlenségüknek. „Itt senki nem csinált semmit, semmilyen erőszakos tettet. Baráti körök jöttek össze, s arról beszélgettünk, ami bántott bennünket” – emlékezett vissza Pócza Ferenc gazdálkodó, akit nyolc év börtönbüntetésre ítélték.³ A közérzetromboló tényezőket, amelyek a rossz közhangulatot megalapozták, területenkénti bontásban, egy-egy példával illusztrálva tekintem át.

Közigazgatás átszervezése

A falu vezetése nagy reményekkel fogott hozzá az újjáépítéshez a háború után. A település felvirágoztatásában bízva kórház létesítését tervezték,⁴ és egy, a Répce partján létesítendő fürdőhely kiépítésének gondolata is megfogalmazódott.⁵ A járási központ jövőjét illető szép remények hamarosan meghiúsultak. A lopakodó kommunizmus éveiben tartott országgyűlési választásokon bebizonyosodott, hogy a Magyar Kommunista Párt helyi támogatottsága még az országos átlagot is alulmúlta. Az 1946. november 4-én tartott országgyűlési választáson mindössze a voksok 10%-át sikerült megszereznie, az 1947. augusztus 31-én tar-

tott, erősen manipulált választáson a kékcédulás csalással tudta hozni a 22%-ot.⁶

A politikai ellenállás félreérthetetlen üzenetét hordozta az 1949. május 15-i képviselő-választással kapcsolatos eset. A tényleges politikai akarat kinyilvánítására akkor már nem nyílt lehetőség, kötelező voksolás történt a listán szereplő jelöltekre. Csepregen 2665 szavazatot adtak le, melyből 2618 a Népfront mellett, 31 ellene voksolt, az érvénytelen szavazatok száma 16 volt.⁷ Noha az eredményből úgy látszott, hogy a község lakói 98%-ban a Népfront mellé álltak, a politikai rendőrség jelentése másról tanúszkodott: „Csepreg községben az 1949-es képviselő választások megtartása előtti időkből a község főútvonalának felszínére ellenséges feliratot írtak. A felírás a következő szövege volt: Az USA üzeni, le a kommunista vezetőikkel. Akasztófa a vezetőiknek.”⁸

Az 1950-es esztendő településszerkezeti átalakításának országos szintű feldolgozása azt mutatja, hogy a területszervezési kérdésekben hozott jogszabályok háttérben a korábbi regionális igazgatás szétverésének szándéka állt. Főként azon közigazgatási és egyházi központok jelentőségének meggyengítésére törekedtek, amelyek útját állhatták a központi politikai akarat maradéktalan érvényesítésének.⁹ A tanácsrendszer előkészítésekor a Csepregi járás is erre a sorsra jutott. A járáshoz tartozó tizenhat községet (Csepreg, Bő, Bük, Chernelháza-

3 Némethy Mária: Az összeesküvők emléke Csepregen. = Vas Népe, 1999. október 22. 1. p.

4 A kórház létesítésére vonatkozó elképzelés először 1927-ben fogalmazódott meg. A fekvőbeteg-intézményt a leégett cukorgyár területén, a Nagycenki Cukorgyár Részvénytársaságtól ajándékba kapott építési telken akarták felépíteni. Magyar Nemzeti Levéltár Győr Moson Sopron Megye Soproni Levéltára (továbbiakban: MNL GYMSM SL) IV. B/409. 12.217. Csepregi Kórházegyesület telexkönyvi jegyzése.

5 Csepregi képviselő-testület jegyzőkönyve, 1946. január 8. MNL GYMSM SL) V. f. 13. őe.

6 Bolfert József: A politikai és állami élet. In: Csepreg 1945–1985. Szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár Helytörténeti Gyűjtemény, 7. Kéziratban, 1985. (továbbiakban: Bolfert, 1985.) 1–38. p.; Soproni Világosság, 1947. szeptember 1. 2. p.

7 Bolfert, 1985. 9. p.

8 Csepreg. ÁVH-jelentés. 1950. augusztus 5. Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára (továbbiakban: MNL VaML) XXXV/1. f. 1. 63. őe. 1. p.

9 Petrikné Vámos Ida (szerk.): A magyar településhálózat területszervezési változásai 1945 és 1990 között. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 1996. 8–9. p.

damonya, Horvátszidány, Iklánberény, Kiszidány, Lócs, Mesterháza, Nagygeres, Nemesládony, Ólmod, Peresznye, Sajtoskál, Simaság, Tompaládony) Vas megye Írottköi, Szombathelyi és Sárvári járaiba olvasztották be. A Sopron megyében maradt településeket a Kapuvári, illetve a Soproni járáshoz csatolták.¹⁰

Ipar és kereskedelem

A település rangjának elvesztése különösen hátrányosan érintette a helyi vállalkozásokat. A Columbia börgyár 1947-ben történt leszerelése folytán előállt nyersanyaghiány a cipészek, nyeregkészítők és szíjgyártók, az erdők államosítása folytán előállott faanyag hiánya az asztalosok és ácsok munkáját lehetetlenítette el. Míg az 1948-as statisztikai adatok még 143 ipari és 40 kereskedelmi jellegű vállalkozásról adtak számot,¹¹ a nyersanyaghiány és a kisvállalkozásokat sújtó adóterhek az iparüzés és a kereskedés szüneteltetésére kényszerítették a mesterembereket és a kereskedőket. Amennyiben vállalkozásukat egy év elteltével sem tudták újraindítani, iparüzési engedélyük végérvényesen érvényét veszítette. A magánipar visszaszorításának mértékét jelzi, hogy 1948. december 1. és 1950. január 26. között a járásban 49 fő teljesen beszüntette, 44 fő pedig szüneteltette tevékenységét, miközben csupán 16 új engedélyt adott ki a főjegyző.¹² Amint Király István villanszerelő megfogalmazta: „Én nem vagyok fasiszta, sem kommunista el-

lenes. Nekem a jelenlegi rendszer ellen az a kifogásom, hogy a kisiparnak nincsen jövője, és szerintem szovjet elnyomás alatt élünk.”¹³ A kisipar kollektivizálásának intézményeit a kisipari termelőszövetkezetekben (ktsz) jelölték ki. A korábbi érdekvédelmi szervezetet, a Csepreg Járási Ipartestületet felszámolták. Utolsó gyűlését 1949. március 13-án tartotta, majd az 1949. október 26-án kelt 559.960 sz. belügyminiszeri határozat véglegesen feloszlatta.¹⁴ Helyette pártirányítás alatt álló új szervezetet, a Kisiparosok Országos Szabad Szervezetét (KIOSZ) hozták létre, amelybe a belépés kötelező volt. A korábbi testület székházát, amely a lakosság téglajegyenként összeadott adományából épült fel, és a település kulturális életének fontos színterét képezte, 1949. július 1-én a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) csepregi szervezetének utalták ki. Az eset szépséghibája – bár a korszak ismeretében ez a furcsaság kevéssé meglepő –, hogy a pártszervezet már július 19-én, az ipartestület tényleges feloszlását megelőzően birtokba vette az épületet, és a házgondnoki lakrészbe az MDP helyi szervezetének titkárát költöztette be.¹⁵

A mezőgazdaság átszervezése

Amint az Államvédelmi Hatóság 1950. augusztus 5-én összeállított jelentése kitér rá, 1947-ben új főjegyzőt helyeztek a faluba, aki kíméletlen harcot indított a falu tehetősebb gazdáira, a kommunista szóhasználat

10 4343/1949. (XII. 14.) MT rendelet a megyék nevének, székhelyének és területének megállapítása tárgyában.

11 KSH 1948. közséگی/városi összesítő ív. GYMSM SL IV. f. 417. ó. e.

12 Sági Ferenc: A csepregi iparosság vázlatos története. Répcevidék online, 2014. január 27. (1-2. p. <http://repcevidek.hu/gazdasag/a-csepregi-iparosság-vazlatos-tortenete-2.html> (Megtekintve: 2016. május 20.)

13 ÁBTL 3.1.9. V-61505. Fekete Péter dossziéja, 140. p.

14 Sági Ferenc: A csepregi iparosság vázlatos története. Répcevidék online, 2014. január 27. 1-2. p. <http://repcevidek.hu/gazdasag/a-csepregi-iparosság-vazlatos-tortenete-2.html> (Megtekintve: 2016. május 20.)

15 Sági Ferenc: A csepregi iparosság vázlatos története. Répcevidék online, 2014. január 27. 1-2. p. <http://repcevidek.hu/gazdasag/a-csepregi-iparosság-vazlatos-tortenete-2.html> (Megtekintve: 2016. május 20.)

kulákoknak nevezett lakosok ellen:¹⁶ „A kulákok elleni harcot viszi, és velük szemben hajlamos a túlkapásokra. Szerepénél fogva a pártvezetőséggel együtt viszi az osztályharcot. A kulákokat különösen az adózás terén megszorítja. A kulákok haragos viszonyban vannak vele. Gyakran feljeleni őket, ha szabálytalanságot észlel.”¹⁷ A túlkapások jellegéről a kihágási ügyek adnak bővebb felvilágosítást. Kiss József gazdálkodót például azért ítélték 800 forint pénzbüntetésre és kétheti fogházban letöltendő elzárásra, mert elmaradt a szántási ütemtervben megállapított határidőtől, és nem tett eleget az előírt tejbeszolgáltatási kötelezettségnek.¹⁸ Horváth Antal ellen a termelészövetkezet pártalapszervezetének feljelentése nyomán indítottak eljárást azzal az ürüggyel, hogy nem fizetett bért a háztartásában élő, általa eltartott fogyatékos személynek. Horváth orvosi igazolást csatolt fellebbezéséhez, amely alátámasztotta az érintett személy munkaképtelenségét.¹⁹ Végül azért ítélték el, mert nem tett eleget a tejbeszolgáltatási kötelezettségnek. Károlyi Józsefet ugyancsak a tejbeszolgáltatás elmulasztása miatt vonták felelősségre. Szintén kéthavi fogházbüntetésre és ezer forint pénzbüntetésre ítélték, ezenkívül mint „igazsorsót” – fogatjának ellenmunkáért történő kikölcsonzése miatt – további 700 forint büntetés megfizetésére kötelezték.²⁰ Pócza Ferenc tagosítás alá eső földterületének átadása ellen tiltakozott. Mivel a cse-

rébe kapott rossz minőségű termőföldet átvenni, illetve megművelni nem volt hajlandó, ezer forint pénzbüntetésre ítélték, a csereföldet pedig elvették tőle. A tagosítások kárvallottjai sokat adtak Pócza véleményére, aki kiállt a gazdákat ért igazságtalanságok ellen.²¹ „A beszolgáltatásokkal elvittek tőlünk mindent. Rettenetes volt. Nem bírtuk teljesíteni, akkor meg jöttek a büntetések, jöttek a rendőrfőnökök. Az apám kulák volt a 25 katasztrális hold földünk miatt, pedig azt a család maga művelte, nem volt cselédünk. Ha jöttek, mindenbe belekötöttek. Olyat tettek szóvá, hogy a szalma az udvarban miért itt van, miért nem ott. Embereket is megverték. Kényszerítették őket, hogy lépjenek be a szövetkezetekbe” – emlékezett vissza Pócza a törvénytelenésekre.²²

Az irreális beszoolgáltatási kötelezettségek folytán előállott élelmiszerhiány, ami főként a kenyér, a hús és a feldolgozott tejtermékek hiányában nyilvánult meg, a lakosság minden rétegét súlyosan érintette. A katasztrális közellátási helyzet a fűtőanyagok terén is megmutatkozott. A községhez tartozó, közbirtokosi tulajdonban lévő 2000 kataszteri hold erdőbirtokot államosították, a fakitermelést korlátozták. Mivel szénhez nem jutottak, a lakosok alacsony fűtőértékű kukoricacsutkával próbáltak fűteni. Épületfa hiányában a szükséges ház- és útjavítások is elakadtak. A település polgárai nehezen emésztették meg az alapvető létszükségleti cikkek hiányát, mert tudták, hogy a közellátási nehézségek a rossz gazdálkodás és az irreális beszoolgáltatási kötelezettség számlájára írandók.

16 Az orosz eredetű „kulák” jövevényszó a mezőgazdaság szocialista átszervezésének kulcsfogalma volt. Az ÁVH Szombathelyi Osztálya MDP alapszervezetének 1951. március 23-án tartott taggyűléséről készült jegyzőkönyv a mezőgazdasági, ipari és politikai kulákkategóriákat használta. MNL VaML XXXV/1 f. 65. óe. 12. p.

17 Csepreg: ÁVH-jelentés. 1950. augusztus 5. MNL VaML XXXV/1. f. 1. 63. óe. 9. p.

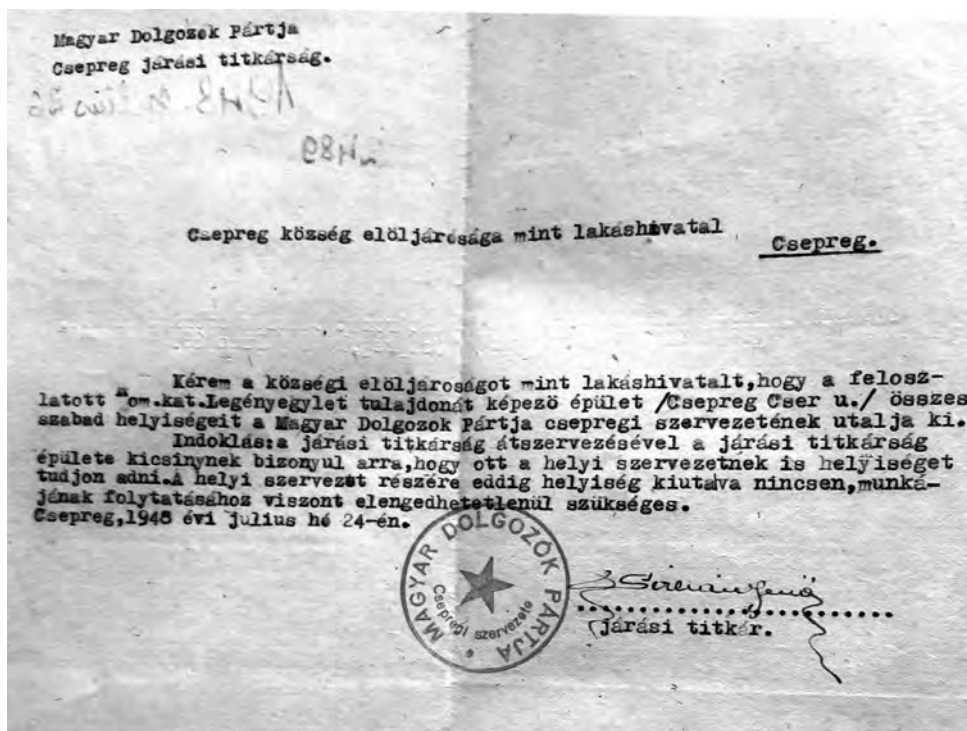
18 Uo. 2. p.

19 Uo. 3. p.

20 Uo. 4. p.

21 Uo. 3. p.

22 Némethy Mária: Az összeesküvők emléke Csepregen. = Vas Népe, 1999. október 22. (továbbiakban: Némethy, 1999.) 5. p.

3. kép. A Legényegylet székházának kiutalásáról szóló határozat (MNL GYMSM SL V. f. 13. ő. e.)

Közösségi- és hitélet, ünnepek

A koalíciós korszaknak nevezett, valójában a Magyar Kommunista Párt hatalomátvételét előkészítő években számos, a közösségi élet korábbi köreit sértő intézkedés született, amelyek jelentős feszültséget gerjesztettek. Mivel ezek részletes felsorolása jelen tanulmány kereteit meghaladná, két jellemző eset ismertetésére szorítkozom. Nagy port vert fel a KALOT (Katolikus Agrárifjúsági Legényegyesületek Országos Titkársága) és az Ipartestület székházának kisajátítása, amelyek a közösségi és a kulturális élet fontos színtereiként szolgáltak. A Legényegyletben a mezőgazdasággal foglalkozó fiatalok számára a téli hónapokban gazdalképzéseket, az asszonyok részére háztartási

tanfolyamokat tartottak, emellett a kulturált szórakozás feltételeit teremtették meg. Noha a katolikus legényegyletet 1946 júliusában felszámolták, Fekete Péter káplán továbbra is ott tartotta meg az ifjúsági összejöveteleket. A Magyar Dolgozók Pártjának Csepreg járási titkársága 1948. június 24-én az MDP csepregi szervezete számára igényelte meg az „üresen álló” épületet. Smied Lajos plébános fellebbezésében jelezte, hogy az intézkedés széles körű nyugtalanságot keltett a hívek körében.²³ A vita természetesen az MDP javára dőlt el: „Csepreg község előljárósága igénybe veszi a felosztott Csepregi Római Katolikus Ifjúsági Egyesület tulaj-

23 Smied Lajos fellebbezése. Csepreg, 1948. augusztus 17. MNL GYMSM SL XVII. f. 13. őe.

donában állott ház összes szabad helyiségeit, és azokat párthelyiség céljára a Magyar Dolgozók Pártja csepregi járási titkársága részére párthelyiségekül kiutalja.”²⁴

A település lakói ragaszkodtak saját hagyományos ünnepeikhez, ami a hitélet gyakorlása mellett a katonai emlékműnél a hősök napján tartott megemlékezésben nyilvánult meg. 1947, 1948 és 1949 májusának utolsó vasárnapján, azaz a hősök napján három fiatal nemzeti színű szalaggal díszített koszorút helyezett az első világháborúban elesett 172 csepregi katona főtéren álló emlékművére. A szalagok felirata – „Ti hősi halottak vagytok, mi rabok”, „Jobb hősként meghalni, mint gyáván élni”, és „Az a nemzet elpusztul, amelyik nem tiszteli a nemzeti hőseit” – az új politikai rendszerrel való szembenállás üzenetét közvetítették.²⁵ A rendőrség épületével szemközt álló emlékműről a rendőrök gyorsan eltávolították a koszorút, a három fiatal pedig felelősségre vonták. A kihallgató tiszt kérdésére, hogy miért koszorúzták meg a „fasiszta háború halottainak síremlékét”, Kiss Ferenc vádolta a következő választ adta: „Azért követtük el közösen, mert hallottuk, hogy Szombathelyen és más városokban megkoszorúzták az orosz katonaság hősi halottait, és ugyanakkor az első világháborúban meghalt magyar katonák sírjával meg nem törődött senki.”²⁶ A vádirat az elkövetők fasiszta beállítottságának jeleként értékelte a koszorú elhelyezését: „A felszabadulástól kezdődően szemben állott demokratikus államrendszerünkkel és elleneséges érzületét konkrét formában is kifejezésre juttatta azzal, hogy fasiszta barátaival a demokratikus államrend ellen ellenállásra

buzdító felirattal ellátott koszorúkat helyeztet el a csepregi »hősi emlékmű«-re.”²⁷

Ellenállás szerveződése

A lakosság erkölcsi értékeinek lábbal tiprása, továbbá a közösség erejéből létrehozott infrastruktúra pártcélokra történt kisajátítása nem hagyott kétséget az új hatalmi rendszer jellege felől. A korábbi életstratégiák ellehetetlenülése folytán a beszélgetések fő témáját a politikai kilátások mérlegelése képezte, amit a kortársak politizálásnak neveztek, a hatalom birtokosai ellenben demokráciaellenes izgatásnak minősítettek. Az ellenézés alkalmi megnyilvánulásain túlmutató összefogás elképzelése a Hatvanból származó Majoros István rádióműszerész nevéhez fűződik. Majoros 1944 decemberében a magyar királyi honvédség 6. vkf. osztályának gépkocsivezetőjeként került Csepregre. A háború után használt rádióalkatrészek árusításával foglalkozott, ezáltal rövid idő leforgása alatt széles kapcsolati hálóra tett szert. Először szomszédjaival osztotta meg elképzeléseit, majd a fiatalok körében véleményvezér szerepet játszó Fekete Péter káplánt kereste fel, „hogyan kellene valami szervezkedést indítani a jelenlegi rendszer ellen”.²⁸ A káplán a következőkben emlékezett vissza egyik beszélgetésükre: „Ezt követően 1950. kb. július hónapban volt megint nálam Majoros. Ekkor elmondotta, hogy nemrég jött haza Hatvanból. Mint szemtanú beszélt el nekem az »eseményeket«, mely szerint Hatvanból a ferenccs rendieket kitelepítették. A papok védelmére nagyszámú asszony gyűlt egybe, s a kivezényelt katonaság nem volt hajlandó

24 Határozat. Csepreg, 1948. szeptember 25. MNL GYMSM SL XVII. f. 13. 6e.

25 Némethy, 1999. 1. p.

26 Kiss Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 328–329. p.

27 A szombathelyi megyei bíróság B.0050/1951/.3. sz. ítélete ÁBTL 3.1.9. V-45096/a. 4. p.

28 Fekete Péter vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 50–52. p.

a tömeg ellen fellépni. Erre kivézényelték az ÁVO-sokat, akik több személyt leszúrtak, és ehhez hasonló erőszakosságokat követtek el. Majoros nagyon felháborodott hangon beszélt, és kijelentette, hogy ezt már nem lehet túrni, valamit tenni kell. Én ekkor is azt feleltem, Majorosnak, hogy ez a dolog nem érdekel. Visszautasító magatartásomnak nem az volt az oka, hogy a szervezkedés gondolata a jelenlegi rendszer ellen idegen volt számomra, hanem az, hogy a Majoros által elmondott terv az én megítélésem szerint nem volt reális, nem látszott keresztül vihetőnek.²⁹ Mint korábbi cserkészparancsnokukhoz, a KALOT volt vezetőjéhez, a megkeresettek közül többen hozzá fordultak tanácsért. Fekete irreálisnak tartotta az elképzelést, ezért megpróbálta lebeszélni a hozzá fordulókat.³⁰ A személyére vonatkozó vallomások alátámasztják, hogy a káplán nem vett részt az összejöveteleken, és a plébánián megfordulókat leszámítva nem tartott kapcsolatot az összeesküvőkkel.³¹ Az állambiztonsági szervek ennek dacára az összeesküvés szellemi vezetőjeként jelenítették meg; aminek hátterében a káplán fiatalokra gyakorolt befolyása állt.³²

Kadnár Ferenc volt téglagyáros hasonlóképpen vallott a szervezkedés vezetőjével való találkozásokról: „Mivel én is ellensége

voltam a népi demokratikus rendszernek, 1950-ben, de ezt megelőzően is, Majoros István több alkalommal felkeresett a lakásomon, és vele hosszas beszélgetéseket folytattam. Ezekon a beszélgetéseken Majoros István és én is ócsároltuk a jelenlegi államrendszert, és Majoros István több alkalommal kijelentette, hogy »valamit tenni kellene« a rendszer ellen. Ezt én helyesltem. [...] 1950 kb. szeptemberében – tudom, hogy már ősz volt – felkeresett lakásomon, mint máskor is. A beszélgetés során rátért arra, hogy mit szólnék ahhoz, hogy ha egy tábor szerveznénk a mai rendszer ellen, mert nagyon sokan vannak, akik nem hívei a demokratikus rendszernek. Elképzelése az volt, hogy a rendszerrel szemben álló egyéneket összevonja egy egységes erővé a rendszer megdöntésére. Egy későbbi időpontban – az időpontot meghatározni nem tudom már – beszélt arról, hogy ha a szükséges erők már megvannak, akkor az az elképzelése, hogy a fiatalok elindulnak akciójuk végrehajtására, és az öregek, mint én is otthon maradunk a rend fenntartására. A fiatalok elindulásával kapcsolatban elmondotta, hogy azok vagy Kőszegre, vagy Szombathelyre indulnának, megpróbálnának fegyvereket szerezni, és olyan tömeggel felvonulni, amely meg tudna hódítani egy várost.³³ Mivel a második világháború alatt Kadnár tartalékosként a helyi Honvéd Kiegészítő Parancsnokságon dolgozott, Majoros őt akarta megtenni a szervezkedés katonai vezetőjének, ám korára és betegségére hivatkozva Kadnár visszautasította a felkérést: „1950 decemberében Majoros István felkeresett lakásomon, ahol megbeszélést folytattam vele. Mint már előző vallomásaimban is említettem, Majoros István azt akarta, hogy vegyem át a szervez-

29 Uo. 94. p.

30 Kiss Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 285. p.; Fekete Péter vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 76. p.

31 Sárközi Dezső vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 45–46. p.

32 Részlet Fekete környezettanulmányából: „Mint segédlelkész Csepregen tevékenykedik. Az ifjúságot még a múlt évben is majdnem teljes egészében a kezében tartotta. A kalotnak egészen a felszabadulásig vezetője volt. Így alkalma volt arra, hogy az ifjúságot magához vonzza. Most azonban már nyíltan nem mer foglalkozni a fiatalokkal, és ebbeli foglalkozását csak vallásos keretek között viszi, és igyekszik összetartani a vallásos ifjúságot.” Csepreg: ÁVH-jelentés. 1950. augusztus 5. MNL.VaML.XXXV/1. f. 1. 63. őe. 5–6. p.

33 Kadnár Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 72, 106. p.

kedés vezetését, mivel én katonatiszt voltam, és tisztában vagyok a vezetés kérdésével. Ezt azonban nem vállaltam, különböző okokra hivatkoztam. Elmondottam Majorosnak, hogy öreg vagyok és emellett operálva is voltam, nem bírok már szaladni, ablakokon ki-be ugrálni és a harcok során birkózni. Majoros azt mondta, hogy ebben pedig részt kell venni mindenkinek, senki sem nézheti tétlenül az egész »felszabadító harcot«. Én ekkor megjegyeztem Majorosnak, hogy nem akarom tétlenül nézni a harcot, én is részt akarok benne venni. Ekkor Majoros István elment tőlem, és azt mondta, hogy gondolkodni fog azon, milyen beosztásom legyen, ha véglegesen ki akarjuk robbantani a terrorcselekményt. Ezt követően kb. egy hét múlva Majoros István ismét felkeresett lakásomon, és közölte velem, hogy milyen szerepet szánt nekem a szervezkedésen belül. Majoros István elmondta, hogy nekem az lesz a feladat, hogy a terror akció kirobbantása után Csepreg községben az élelmezés biztosítása lesz a feladatam [!].³⁴

A felkeléshez fegyverekre volt szükség, ezért az 1950 májusában tartott első gyűlés legfontosabb teendőként azok beszerzését jelölte meg: »Ezen a gyűlésen Majoros István ismertette, hogy az ország minden részében vannak illegális demokráciaellenes szervezetek. Felhívott bennünket, hogy alakítsunk mi is ilyent, mégpedig komoly formában. Megjelölte, hogy az első teendőnk a szervezés kell, hogy legyen, valamint hogy fegyvereket gyűjtsünk.³⁵ A fegyverek hiányán a fegyveres testületek soraiból beszervezett tagok révén akartak segíteni. A vendéglőben megforduló határőrök beszerzését Sárközi Dezső és

Hódosi Márk zenészekre bízta.³⁶ Sárközi visszaemlékezése szerint »Majoros István a Földművelésügyi vendéglőben többször felhívta a figyelmemet határőrökre, akik ott bizalmas viszonyban voltak kulák fiúkkal, koccintottak velük, együtt mulattak. Azt mondta, próbáljam meg azokat beszervezni.³⁷ Néhány határőr hajlott az együttműködésre, ám őket időközben elhelyezték. Végül Majoros egy korábbi ismerősét, Barna Lajost sikerült csatlakozásra bírni. A Budapesti Katonai Törvényszék vádirata ezzel kapcsolatban az alábbiakat közli: »Ekkor Majoros elmondta Barnának, hogy sokan vannak a környéken, akik gyűlölik a népi demokratikus rendszert és harcolni is hajlandók ellene. Majd részletesen tájékoztatta arról, hogy egy fegyveres szervezkedést vezet, melynek célja a népi demokrácia megdöntése. Felszólította Barnát, hogy »ha igazi magyar embernek« érzi magát, csatlakozzon hozzájuk. Barna elvállalta az összeesküvésben való részvételt, és azt is, hogy másokat is be fog szervezni az összeesküvésbe, és a szervezet tagjai részére fegyvereket fog szerezni.³⁸

A felkelés forráskönyve

Az 1950. augusztus 20-ra tervezett akció elindításának tervét Fekete Péter vallomása foglalta össze: »1950. augusztus 19-én, a dél-

34 Kadnár Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 72 p.

35 Übelher Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 206. p.

36 1946 tavaszán a 7. honvéd határhadász zászlóalj parancsnokságát és 22. őrsét telepítették Csepregre. A csepregi képviselő-testület jelképes bérleti díj és helyreállítás fejében a Rothermann-kastély épületét bocsátotta rendelkezésükre. A kb. 35 főt számláló egység 1951 januárjáig állomásozott a településen.

37 Sárközi Dezső vallomása. ÁBTL 3.1.9. V -61505. 60. p.

38 Budapesti Katonai Törvényszék 0228/1951/22. számú per vádirata. A Budapesti Katonai Törvényszék 0228/1951/22. számú határozatával Barnát kötélt általi halálra, másodfokon 15 évi börtönbüntetésre ítélte. ÁBTL 3.1.9. V-45096/1.

utáni órákban megjelent lakásomon Udvardi Rezső csavargyári munkás, érettségizett fitalemler és Mészáros Sándor 4 középiskolát végzett géplakatos – budapesti lakosok. Mindkét személyt még csepregi tartózkodási idejükből ismerem, akik arról beszéltek nekem, hogy másnapra, augusztus 20-ra a jelenlegi rendszer megdöntése érdekében egy fegyveres akciót akarnak megindítani. Említést tettek arról, hogy az akció végrehajtásához szükségük van 50-60 megbízható emberre. Ezután közölték a haditervet, ami a következőképpen szólt: 1950. augusztus 20-án este ½ 8 óra tájban szokott a határőrség gépkocsija hazajönni Csepregre. Ezt a falu felső sorompójánál leállítják, az abban ülő személyzetet elfogják, a kocsiról leszállítják, majd azzal bemennek a laktanya udvarára. A laktanyában értesülésük szerint két teherautó géppisztoly van, melyeket megszerznek és az ott lévő, hozzájuk csatlakozó határőrök részére azonnal szétosztanak. A tisztekkel, mint mondták, nincsenek tisztában, de a legénység több tagjával tartják a kapcsolatot. [...] A katonaságnál lévő személyszállító gépkocsit, azon kívül a faluban még található két személyautót és a szövetség tehergépkocsiját is igénybe veszik, és 3 irányban megindulnak a támadással. [...] Az egyik irány Zsira felé, a határőrség leszerelése, a másik Kőszeg felé Zsidányánál leszerelné a határőrsöt, a harmadik rész pedig Kőszegre megy, és ott a kőszegi várban lévő határőrség tagjait leszereli. A katonaság nagy része úgyis csatlakozik a mozgalomhoz, akik pedig nem csatlakoznak, azt foglyul ejtik. Ha a foglyok látják azt, hogy a mozgalomnak sikere van, akkor ezek is csatlakoznak majd a fegyveres akció tagjaihoz.”³⁹ Azonban az ünnepen nem engedték ki a laktanyából a terv kivi-

telezésében kulcsfontosságú szerepet játszó határőröket, így az elképzelés meghiúsult. Később több időpontot is kitűztek, ám mindig közbejött valami, ráadásul 1951 januárjában a határőr egységet elhelyezték a községből.⁴⁰ A felkelés megindításának végső időpontját 1951. március 15-re tűzték ki. „Emlékezetem szerint ez a gyűlés március 1-én volt. Majoros István elmondta, hogy most már eléggé széles körben vagyunk megszervezve. Fegyvereink megvannak. Március 15-e az utolsó dátum kell, hogy legyen, mert ha soká húzzuk az időt, akkor majd egyszer csak a hatóságok lecsapnak ránk” – emlékezett vissza Sárközi.⁴¹

A halogatás következtében fellazult csoportkohézió megerősítését szolgálta a résztvevők felesketése: „1951. kb. február utolján egy alkalommal Németh Jánoséknál említést tett nekem Majoros arról, hogy a szervezet tagjai esküt fognak tenni. Az eskü szövege így szólt: »Eskü! Istenbe vetem bizalmamat, hogy hazámat szeretem; Érte életemet és véretem áldozni mindenkor kész vagyok. Félelmet nem ismerek, veszélyeket, fáradalmakat önmegtagadással viseltetek. Isten engem úgy segítjen!« Senki se gondolja, hogy a Magyar Nemzeti Ellenállási Mozgalomnak tett eskü alól bárkit is fel lehet menteni, mely magyar hazánkkal szemben fennálló kötelességhez fűződik. Az eskü alól tehát nincs feloldás, nincs felmentés, hanem jogerős az eskü mindenki részére, legyen az illető bármilyen felekezeti is.”⁴² A tagok felesketésére Fekete káplánt kérték fel, amit ő nem vállalt, tudván, hogy a hatóság

39 Fekete Péter vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 50-52. p.

40 ÁBTL 3.1.9. V-61505. 66. p.

41 Sárközi Dezső vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61506. 65-67. p.

42 Eskü szövege. ÁBTL 3.1.9. V-61506. 58. p.

beazonosíthatja az írógépet.⁴³ Fekete szerint az eskütételre végül nem került sor.⁴⁴

A lebukás

Az ÁVH 1950 októberében figyelt fel a szervezkedésre. Sárközi Dezső az ólmodi búcsóban beszélgetésbe elegyedett Kovács Mihály horvátzsidányi határőrparancsnokkal, akit a csepregi vendéglőből ismert: „1950. kb. október utolján beszélgettem Olmód községben a búcsú alkalmával az ottani Földművesszövetkezet vendéglő pincéje előtt Kovács N. határőr főtörzsőrmesterrel, aki a horvátzsidányi határőrs parancsnoka volt. Az volt a szándékom, hogy a fegyveres szervezkedésbe beszervezem Kovácsot is. Azzal kezdtem a beszélgetést, hogy még mindig főtörzsőrmester, amikor mások, akik bemennek egy rövid iskolára, alhadnagyként jönnek ki. Erre azt mondta Kovács, hogy azok más emberek, azokat politikailag gyűrik, viszont katonai tudásban ő fölöttük áll. Amikor említette, hogy ő katonai tudásban az újak fölött áll, megemlítettem neki, hogy mit gondol, mi lenne, ha Budapesten egy »forradalom« törne ki? Azt mondta, hogy »hát azért azt elnyomná az oroszok«. Ezután azt kérdeztem tőle, hogyha történetesen Csepregen robbanna ki ilyen »forradalom-szerű« valami, mit csinálna? Erre azt válaszolta, hogy akkor természetes, hogy ő is odaállna, ahova a többség. Erre megmondtam neki, hogy Csepregen van egy ilyen

szervezkedés, és egyszer szeretnék vele bővebben beszélgetni.”⁴⁵ Amikor a felderítő tiszt felkereste, Kovács jelentést tett neki az esetről: „Majd ezt követő harmadik–negyedik napon odajött hozzám a csepregi felderítő tiszt, Baksa Gyula alhadnagy és Balázs őrmester, akiknek a fenti dolgot részletesen elmondtam, és kértem őket, hogy vizsgálják ki az ügyet. Erre vonatkozólag azt a választ kaptam, hogy el fogják intézni, azonban a későbbi időkben, karácsony táján két ízben megkérdeztem a felderítőktől, hogy milyen eredménnyel járt az ügy elintézése, mire azt mondták, hogy figyelik az ügyet. Én erre vonatkozólag a felderítők részéről intézkedést nem tapasztaltam, bár a felderítők állandóan közelükbe’ lehettek és voltak.”⁴⁶

Hamarosan idegenek tűntek fel a faluban, akik portékájukat olcsón kínáló vándorkereskedőként férköztek az összeesküvők bizalmába: „1950 telén Sebestyén azzal jött hűgömmal haza, hogy egy ügynök, azaz saját árúját áruló férfi ment a műterembe, és olcsó pénzért filmeket és kellékeket vett. Azt mondta, hogy nagyon rokonszenves ember volt, s azt is mondta, hogy már Pesten is mozgolódnak az emberek. Erre ő is elmondta az itteni szervezkedést. Ez a Laci bácsi felkereste Überhelt is, és annak is olcsó áron adott el megfelelő anyagokat” – idézte fel Kiss Ferenc.⁴⁷ Jóllehet a csepregi rendőrőrsön szolgáló Kiss Károly szakaszvezető bizalmas figyelmeztetése nyomán Fekete káplán kétszer is üzent Majorosnak, hogy „vagy hagyja abba egyelőre az egész szervezkedést, vagy pedig óvatosabban

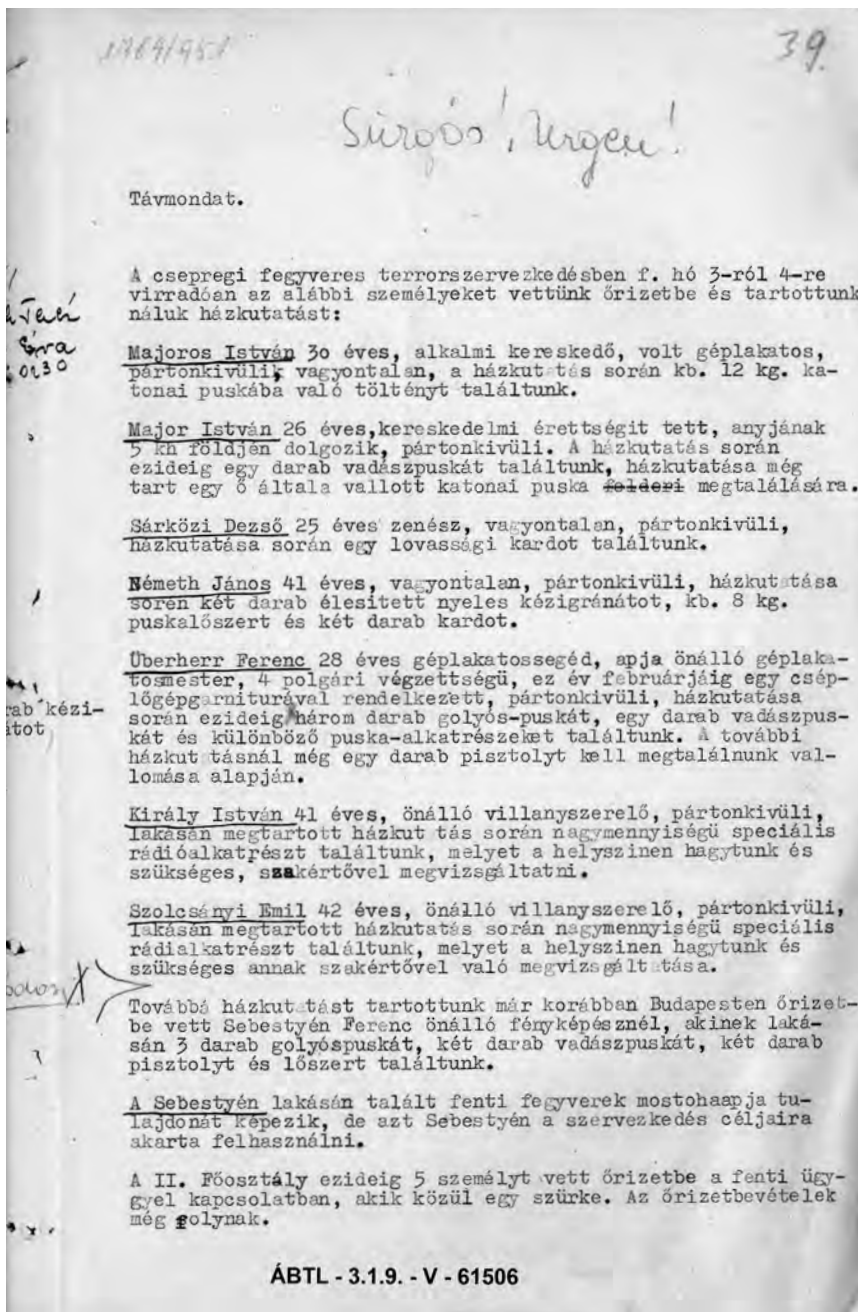
43 Fekete Péter vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 78; A hatóság valóban beazonosította az eskü gépelőjét: „Juhász II. Ferencné szül. Nép Mária, 18 éves, kispolgári származású, pártonkívüli, rendőr őrmester felesége, jelenleg szombathelyi lakos. [...] Ő gépelte le a szervezkedés esküszövegét.” ÁVH Szombathelyi Osztály jelentése. 1953. március 23. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 56. p.

44 Sárközi Dezső vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 76. p.

45 Sárközi Dezső kihallgatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 61. p.

46 Kovács Mihály áv. főtörzsőrmester feljegyzése. Szombathely, 1951. március 5. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 44. p.

47 Kiss Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 286. p.

4. kép. Az ÁVH Szombathelyi Osztályának távirata Budapestre (ÁBTLL 3.1.9. V-61506.)

5. kép. Fényképes nyilvántartás a letartóztatottak egy csoportjáról, 1951
(ÁBTL 3.1.9. V-61506.)

A szervezkedés jellege

A csepregi összeesküvést „kulákszervezkedésként” tartották nyilván,⁵³ azonban a letartóztatottak foglalkozásán végigtekintve megkérdőjeleződik, mennyiben illeszthető be azok sorába. A letartóztatottak közül mindössze tíz személy tartozott a mezőgazdaságból élők körébe, kétharmaduk az ipar és a szolgáltatás területén működött. Fényképész, villanyszerelő, cipész, lakatos, labdarúgó, boltvezető, vendéglős, cséplőgép-tulajdonos, pap, muzsikus, téglagyári munkás, határőr, rendőr, volt gyár- és malomtulajdonos, valamint csendőr is akadt közöttük. Kucsera László őrnagy, az ÁVH Szombathelyi Osztályának vezetője ezt az „ellenséges elemek szövetségére lépésével” magyarázta: „A kulákság gazdasági vonatkozású ellenséges tevékenységét mezőgazdasági munkálatok folyamán változtatja. Politikai mozgolódás, rémhírterjesztés és szervezkedés tapasztalható, hogy igyekeznek kapcsolatokat teremteni egyéb ellenséges elemekkel, pl. katonatisztek, csendőrök, múltrendszer embereivel. Ezek vezetése alatt demokrácia ellenes szervezkedésben veyenek [!] részt. Ezt bizonyítja, hogy ebben az évben a szombathelyi járás területén Csepreg községben leleplezett fegyveres szervezkedésben 3 kulák fejtett ki aktív tevékenységet.”⁵⁴ A kezdeményező szerepet valójában a nagy mozgási lehetőséggel és széles körű kapcsolati hálóval bíró mesteremberek töltötték be, akik 1950-ben a település aktív keresőinek 7%-át tették ki. Figyelemre méltó, hogy még a földműves szövetkezet vendéglőjének két zenészét is sikerült megnyerni, akiket aligha lehetett azzal vádolni, hogy a „régiszer” hívei

lettek volna: „Majoros Istvánt régebb idő óta ismerem, aki 1950. szeptember hónapban észrevettem, hogy állandóan jár utánam, míg végül is az egyik korcsmában elfogott egy beszélgetésre. Ennél az alkalomnál kérédezősködött, hogy mennyire vagyok a rendszer híve, mire feleltem neki, hogy engem a múltban internáltak, és én semmiképpen nem nagyon ragaszkodom a régi rendszerhez.”⁵⁵ Az ellenállásba tehát a helyi társadalom minden rétege bekapcsolódott, ami az új politikai rendszer hatalomgyakorlásának elfogadhatatlan voltát bizonyította.

Koncepcióelemek

Az „összeesküvés leleplezése” lehetőséget adott a község azon hangadóinak eltávolítására, akik szót mertek emelni a diktatúra önkényes intézkedései ellen. A kikényszerített vallomások számos ellentmondást tartalmaztak, az ügyben sok megválaszolatlan kérdés maradt. Kételyre ad okot a felvázolt kronológia és a vallomásokban szereplő időpontok ellentmondása. Miközben a felkelés megindítását 1950. augusztus 20-ra tervezték, Kadnárt csak 1950 decemberében kérték fel katonai vezetőnek. Szintén problémákat vet fel a külfölddel való kapcsolatfelvételhez szükséges rövidhullámú rádió adó-vevő beszerzése körül támadt bonyodalom. A szervezkedés tagjai 10–15 forintjával adták össze annak vételárát, amelyhez a két káplán, Fekete Péter és Botka Alajos⁵⁶ is hozzájárultak.⁵⁷ Amikor Fekete megtekint-

53 Feljegyzés Sárközi Dezsó kihallgatásáról. ÁBTL 3.1.9. V-61506. 47. p.

54 MNL VaML XXXV. 40. f. 56-61. 6e. Jelentés. Szombathely, 1951. szeptember 8.

55 Sárközi Dezsó vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 39. p.

56 Botka Alajos a Mária-kongregáció vezetője volt, főként az asszonyokkal állt kapcsolatban. Környezettanulmánya szerint „igyekezett a fiatalságot minden demokratikus megmozdulástól visszatartani”. Csepreg: ÁVH-jelentés. 1950. augusztus 5. MNL VaML XXXV/1. f. 1. 63. 6e. 6. p.

57 Király István vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 116; Horváth Gyula vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 68, 143. p.

tette a Majoros által megvásárolt készüléket, kiderült, hogy az csupán egy meteorológiai szonda, amelyet légköri megfigyelésekre szoktak felereszteni. A másik készülék rossz állapota miatt szintén hasznavehetetlennek bizonyult.⁵⁸ Nehezen érthető, hogy a két készülék használhatatlansága miként kerülhette el a rádióalkatrészekkel kereskedő Majoros figyelmét.

Feltűnő egyezést mutat a vallomások megszövegezése. A kihallgatottak társadalmi hovatartozásukból kiindulva az új politikai rend ellenségeként határozták meg magukat: „Osztályhelyzetemnél fogva ellensége vagyok a magyar népi demokratikus államrendnek” – vallotta a kuláknak minősített Pócza Ferenc.⁵⁹ Fekete Péter papi mivoltára hivatkozva szintén a rendszer ellenfeleként határozta meg magát: „Mint római katolikus pap politikai beállítottságommal a jelenlegi rendszer összeegyeztethetetlen.”⁶⁰ A valóságtól idegen, kiforrott sémák az államvédelmi szerv konstrukciójának gyanúját keltik. A koncepció feltételezését támasztja alá a fegyverek hiánya, ami a fegyveres összeesküvés teóriáját alapjaiban megkérdőjelezi. Majoros csak a felkelés utolsó, március 15-re tervezett megindítása előtt osztott szét töltényeket, de fegyverekkel még akkor sem rendelkeztek a résztvevők: „Mielőtt Majoros István lakásáról eltávoztunk volna, Majoros kiosztott közöttünk 30-30 drb. puskalőszeret, hogy legyen nálunk. Az ígéret az volt, hogy majd amikor szükség lesz rá, akkor puskát is kapunk.”⁶¹ A kortársak elbeszéléseinek közös elemét képezte a fegyverek után folytatott kutatás, melynek eredményeként a hatóság tizenegy „katonai golyós” puskát, négy kézigránátot és egy

géppisztolyt gyűjtött be. A géppisztoly megtalálásának szépséghibája, hogy állítólag az utcára kiteve találták. Mivel a tárgyi bizonyítékok kevésnek bizonyultak a fegyveres szervezkedés vádjának alátámasztására, a bűnlajstromra minden fegyvernek minősíthető eszközt felvettek.⁶² Például három, a monarchia tisztjei által egykoron használt pisztoly is szerepel a listán, amelyek harcértékét a fegyverszakértő már 1912-ben megkérdőjelezte.⁶³ A négy sörétes vadászpuska és a céllövő pisztoly utcai harcra szintén alkalmatlan volt. Jóllehet a vizsgálati iratok más fegyvert nem említettek, az első fokú bíróság ítéletében már 550 darab puska szerepelt, ami az eset utólagos felnagyítását igazolja.⁶⁴

A közösségi emlékezet szerint az előkeült fegyvereket és lőszeret részben a házkutatók vitték magukkal. Ezzel kapcsolatban vitát rögzített a Pócza Ferenc házában 1951. március 23-án, 22:15 és 23:30 óra között tartott házkutatás jegyzőkönyve:⁶⁵ „Nevezetesen ekkor átmentünk az első szobába a katonakönyvért, ahol ismerttettem vele, hogy honnét jöttünk, és azt, hogy feljelentés érkezett ellene, hol van a fegyver és a töltények, erre ő azt válaszolta, hogy önöknek ilyesmi nincs és nem is volt. Felhívtam a figyelmét, hogy jól gondolja meg a dolgot, mert ha önként előadja, esetleg egy kihallgatással megúszhatja az ügyet, és ezt enyhítő körülménynek fogjuk venni, ellenkező esetben hosszú évek fogják terhelni, és a családja, illetve a szülei is bajba kerülhetnek. Miután

58 Fekete Péter vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61506. 54. p.; Sárközi Dezső vallomása. Uo. 42. p.

59 Pócza Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 109. p.

60 Fekete Péter vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 55. p.

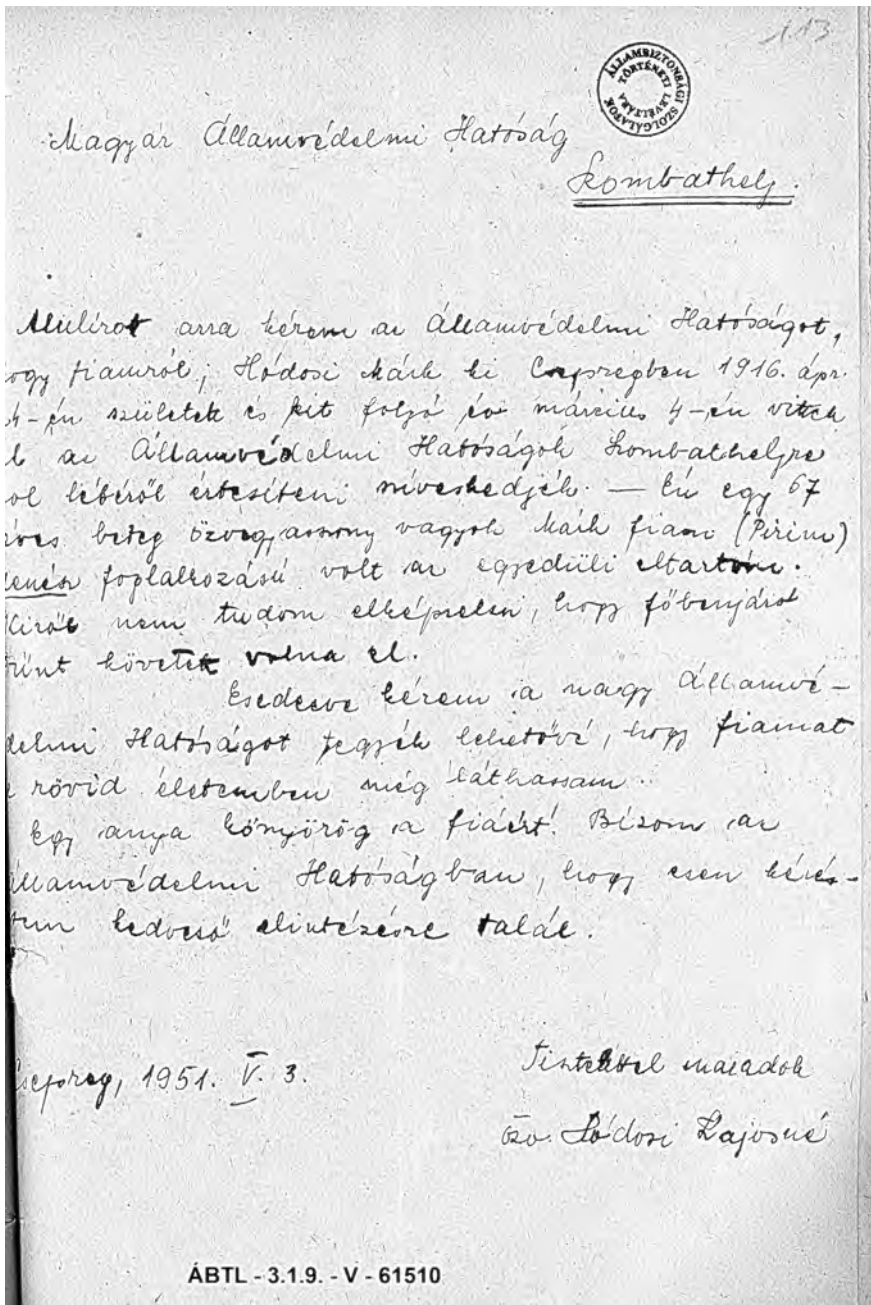
61 Pócza Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 111. p.

62 Fegyverek felsorolása. ÁBTL 3.1.9. V-61506. 46; Kadnár Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 108. p.

63 Schneider Árpád Roland: Önműködő kézilőfegyverek. Budapest, Stampfel Kiadó, 1912. 31–32. p.

64 A szombathelyi megyei bíróság B.0050/1951/.3. sz. ítélete ÁBTL 3.1.9. V-45096/a. 12. p.

65 Vallomása szerint a Majorostól kapott lőszeret a kútból dobta, amikor megkezdődtek a letartóztatások.

6. kép. Hódosi Márk édesanyjának levele (ÁBTL 3.1.9. V-61510.)

tagadta, hogy az ő házukban fegyver, vagy lőszer nincs, a nevezettet a Szilágyi bajtárs őrizetében az első szobában tartottuk, és a hátsó szobában kezdtük meg a házkutatást. A házkutatás során két szobát és két konyhát kutattunk át, és ennek eredményeképpen nagyobb mennyiségű cérnát, fényképeket, magánlevelezést, valamint 3 drb. katona fegyverhez való lőszerrel, amely az előszobában, a fotelben volt elrejtve, ezen kívül két katonai emlékérmét. Házkutatás után házkutatási jegyzőkönyvet vettünk fel, amelyet a háztulajdonos rövid vita után írt alá, mert azt állította, hogy a lőszerrel mi vittük magunkkal.”⁶⁶ Azt, hogy a hatóság nem riadt vissza attól, hogy maga kreáljon terhelő bizonyítékot, az ÁVH Vasmegyei osztály V. alosztály vezetőjének egy másik letartóztatással kapcsolatban adott utasítása is alátámasztja: „[...] javasolom nevezettet nyíltan őrizetbe venni, és ugyanakkor a fegyverek felkutatása érdekében nála házkutatást rendezni. Amennyiben a házkutatás alkalmával nem találjuk meg a fegyvereket, úgy gyors kihallgatás után a fegyvereket megtaláljuk. Így ez rossz hatást nem kelt, mivel a fegyverrejtegetés Csepregen eléggé közismert dolog.”⁶⁷

66 Pócza Ferenc házkutatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.9. V-61505. 96. p.

67 Horváth Gyula vizsgálati dokumentumai. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 171-172. A fegyverrejtegetést illető megjegyzés arra vonatkozik, hogy a helyi vadász-társaság feloszlásakor néhány vadász elrejtette fegyverét. Kadnár Ferenc történetesen élettársa bátyjánál, Konrád Alajos tanácselnöknél tartotta két puskáját. Lásd Kadnár Ferenc vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 40. p.; Sajátos módon a tanácselnök karrierjét a fegyverrejtegetés ténye nem befolyásolta negatívan, 1970-ig töltötte be a község vezetőjének posztját.

Meghiúsult ügynökbeszervezés 1953-ban

Máthé Gyula, a Magyar Dolgozók Pártja csepregi szervezetének függetlenített titkára 1952. december 12-én állítólag fenyegető tartalmú névtelen feljelentő levelet kapott.⁶⁸ Az ÁVH Szombathelyi Osztálya a két évvel korábbi eseményekből indult ki az ügy felderítése során: „1951 tavaszán a Vasmegyei Osztály részlegesen realizált egy fegyveres terrorista szervezkedést, amelynek célja az volt, hogy fegyveres úton megdöntse a demokratikus rendszert, a helyi párt és tanács funkcionáriusokat legyilkolja, továbbá diverziós cselekményeket kövessen el a szocialista szektorok ellen. A szervezkedés felszámolása során 32 személy lett őrizetbe véve és bírósági úton felelősségre vonva. A szervezkedésből összesen 70 olyan személy maradt ki, akik mint aktív tagok szerepeltek a szervezkedésben, vagy pedig a szervezkedésben bent levő barátaikon és hozzátartozóikon keresztül tudomással bírtak a szervezkedésről. Ezek között a kimaradt személyek között több kulák, csendőr, katonatiszt és egyéb osztályidegen van. Ezek összesen 16-an vannak. Erre a 16 személyre a letartóztatott és elítélt személyek vallomást tettek, és vallomásaikban elmondták, hogy ezek aktív résztvevői voltak az ő általuk kezdeményezett akciónak. [...] Hogy a szervezkedésből kimaradt személyek továbbra is folytatják ellenséges tevékenységüket, ezt bizonyítja az a feljelentés, amelyben egy névtelen levélíró közli, hogy ezek és ezeken kívül még más osztályidegen elemek újból hasonló akcióra készülnek. Ez a névtelen levél 1952. december 12-én érkezett a csepregi független párttitkárhoz. Bizonyítja ezt f. év

68 ÁVH Szombathelyi Osztály összefoglalója a december hónapban történt eseményekről. Szombathely, 1953. január 1. MNL VAML XXXV/1. f. 64. őe. 5. p.

Házkutatási jegyzőkönyv.

Mérsült Csepreg 1951. III. hó. 22. év. id. Pócsa

Teren, Csepreg, Hossuth Lajos utca 15. szám alatt.

Házkutatás kezdődött 2215 órákor, befejeződött 2320 órákor.

A házkutatás során összesen vettünk 3 dbt.

katona lővért, 2 db. szíjű stopoló pommüt, kütömböző
szimben, 41 dbt. fehér gyepszínű sörnyt, és erektyűt, magán-
leveleket és fényképeket, valamint, 2 dbt. katonsai emlék
sörny és kütömböző sajtó Termékeket.

A házkutatás során, a házkutatást végző
személyek anyagi károkat nem okoztak, a házkutatás
után, mely 2 nőből és 2 kőműves Tegepelt ki, a
jegyzőkönyv felolvasása után, annak felvételének
helyességét a sajtókerü aláírásunkkal erősítettük meg.

Hottman János úr. öm.
jkt vezető.

Pócsa József
házkutatást vezető

február 17-én és 18-án Csepreg községben történt röpcédulaszórás. Bizonyítja továbbá a községben lévő ügynökség jelentése is, valamint a röpcédula szóró személy felderítésére tett operatív intézkedések anyaga.⁶⁹ A röpcédulák tartalmát Horváth Gyula idézte fel vallomásában: „A röpcédula hogyan nézett ki, azt nem tudom pontosan, mert nem kérdeztem tőle. Arra emlékszem, hogy Kántor Anna [a szövetkezeti vendéglő takarítónője] említette nekem, hogy a röpcédulákon a tanácsot gúnyolták, hogy az élelmszer ellátásról rosszul gondoskodik. Meg az volt a röpcédulákon, hogy a tanácselnök és a helyettese leadatnának mindent, de nem látják el a népet élelemmel.”⁷⁰

A letartóztatottak ismeretségi körét felmérve a korábban elítéltek öt közeli ismerősét próbálták együttműködésre bírni. Az ügynökállítás szándékát a következő bejegyzés bizonyítja: „A felmerülő kompromittált személyekről környezettanulmány készítés, a hálózati elvtársakkal való megbeszélés után róluk őrizetbeveteli, vagy beszerzési javaslat készítése, vagy 5-ös kartonon nyilvántartásba vételük.”⁷¹ A környezettanulmányokat kiértékelve Zsidi Gyula államvédelmi ezredes az ÁVH VI. (Jogi és Börtönügyi, majd Vizsgálati) Főosztály vezetője 1953. április 14-én Budapestről, távbeszélőn hagyta jóvá őrizetbe vételüket.⁷² A röpcédulázási ügy célkeresztjébe Kiss Ferenc cipész került, akit 1953. március 9-én tartóztattak le: „Nevezett előállítás kombinációval történt, ügyével az V-ös osztály beszerzésésként foglalkozott. Beszerzése azonban hosszabb vele való foglalkozás után sem vált lehetségessé: Előállítása a csepregi

szervezkedés ügyével kapcsolatban történt. Kihallgatása során beismerte, hogy 1949-ben már foglalkozott demokráciaellenes szervezkedés szervezésével. Az 1951-ben felszámolt csepregi szervezkedésről tudomása volt. Részt vett több megbeszélésükön, ahol a szervezkedés tagjainak felesketéséről, egyes akciók megszervezéséről volt szó. Beismerte, hogy Horváth Gyula nevű barátjával elhatározták, hogy esetleges »rendszerváltozás«, vagy külföldi csapatok bejövetele esetén a helybeli kommunistákat likvidálják. Fentiek alapján kérek engedélyt, hogy nevezettet őrizetbevetésként kezelhessük.”⁷³

Az 1953-as ügy másik négy vádlottja közül hárman szintén részt vettek az 1951-es szervezkedésben,⁷⁴ a negyedik személy pedig az 1950-ben összeállított kuláklistán szerepelt. Őrizetbe vételüket április 14-én, konspirált formában hajtották végre. Annak érdekében, hogy a letartóztatások ne keltsenek feltűnést, a hatóság részletes operációs tervet dolgozott ki:

„Az őrizetbevételt 1953. április 14-én 22 óra 45 perckor, egy időben hajtjuk végre. Az őrizetbe veendő személyekkel kapcsolatos speciális környezettanulmányt az V. osztály vezetője elkészítette.”⁷⁵

Az operáció végrehajtásához szükséges:
 9 fő operatív munkás,
 2 fő karhatalmi beosztott,
 1 személygépkocsi,
 1 „wippon” gépkocsi,⁷⁶
 11 drb. villanylámpa,
 4 pár bilincs,
 8 drb. házkutatási jegyzőkönyv,
 4 drb. őrizetbeveteli határozat.

69 ÁVH Szombathelyi Osztály jelentése. Szombathely, 1953. március 23. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 17. p.

70 Horváth Gyula vallomása. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 176–177. p.

71 ÁBTL 3. 1. 9. V-112608. Kadnár Ferenc vizsgálati dossziéja. 225–226. p.

72 ÁBTL 3. 1. 9. V-112608. 22. p.

73 Uo. 313. p.

74 Uo. 22. p.

75 1952. március 21-től az ÁVH megyei osztályain belül felállított önálló mezőgazdasági osztályokat V. osztályoknak nevezték.

76 Angol eredetű kifejezés (*weapons carrier*) a terepjáró megnevezésére.

Az operáció szervezéséért felelős: Vörös István áv. fhdgy.⁷⁷ VI. alosztályvezető⁷⁸ és Horváth Antal áv. alhdgy.⁷⁹ V. alo. vezetője, valamint a szükséges felszerelési tárgyak beszerzéséért is. Az operációt vezeti: Vörös István áv. fhdgy. Az operáció végrehajtására három főből álló brigádot alakítottunk:

I. brigád: Vörös István áv. fhdgy. pk.⁸⁰

Kondics Antal áv. alhdgy.

Nagy 9 Imre áv. hdgy.⁸¹

II. brigád: Cseke Zoltán áv. hdgy. pk.⁸²

Baráth László áv. alhdgy.

Farkas 2 István áv. alhdgy.

III. brigád: Hoffmann János áv. hdgy. pk.

Fodor Béla áv. alhdgy.

Németh Károly áv. alhdgy.

Az I. számú brigád őrizetbe veszi Kadnár Ferenc volt téglagyáros, tart. horthysta százados, Csepreg, Kossuth Lajos utca 21. szám alatti lakost, és a házkutatás megtartása után házkutatást tart Horváth Gyula kulák, Csepreg, Bajcsy Zsilinszky u. 27. szám alatti lakos házában.

A II. számú brigád őrizetbe veszi Ostorics Gyula Csepreg, Rákóczi utca 72. szám alatti lakost, s házkutatást tart a lakáson.

A III. számú brigád őrizetbe veszi özv. Szele Ferencné kulák, Csepreg, Bajcsy-Zsilinszky u. 16. szám alatti lakost és lakásán házkutatást tart.

Kiindulás: 1 személygépkocsival és 1 wiponnal az osztály udvaráról 21 óra 50 perckor. Érkezés a csepregi temető mellé 22 óra 30 perckor.

A csepregi temető mellett az I. és III-as brigádok a gépkocsiról leszállnak, és gyalog

folytatják útjukat a községbe az őrizetbe veendő személyek házáig.

Otthontartózkodás leellenőrzése:

Kadnár Ferenc volt gyárost egy levéllel keresi fel Bodnár Sándor áv. őrm. elvtárs, aki ez alkalommal civil ruhában jelentkezik szolgálatra. A levelet rossz címre, hasonló névvel írjuk.

Ostorics (Ferenc) Gyula otthontartózkodását ellenőrizzük azért, hogy Baráth áv. alhdgy. elvtárs, aki személyesen is ismeri, a lakásukhoz útba eső Földműves-szövetkezeti vendéglőben megnézi, nem tartózkodik-e ott. Amennyiben Ostorics már nincs a vendéglőben, akkor a gépkocsi a házuk közelében az országúton megáll, majd bekanyarodik hozzájuk, hogy »adjanak egy vödört, mert a gépkocsiba vizet akarnak önteni«. Eközben megérdeklődik és ellenőrzik, hogy Ostorics otthon tartózkodik-e.

Szele Ferencné otthontartózkodását a házban lévő Belsped istálló órétől érdeklődjük meg és ellenőrizzük.⁸³

Behatolás:

Kadnár Ferenchez azzal hatol be az I. számú brigád, hogy »rendőrség«, és feljelentés érkezett ellene árurejtegetés miatt. Önként felajánlatjuk vele a házkutatást. Ez alatt az idő alatt Kondics Antal áv. alhdgy. Kadnár mellett tartózkodik, és állandóan figyelemmel kíséri. A házkutatás megtörténte után „kihallgatásra” előállítjuk.

Ostorics Gyulához a »vizesvödör-kérés« ürügyével hatolunk be, majd őrizetbe vesszük. Az őrizetbe vett személyt a gépkocsiba ültetjük, ahol a két fő karhatalmista elvtárs őrzi.

Özv. Szele Ferencné a házban lévő Belsped istálló órével keltetjük fel, akit ezután tanúként is ott tartunk a házkutatás idejére. Özv. Szele Ferencnére őrizetbe vétele után Németh Károly elvtárs ügyel elszállításáig.

77 Államvédelmi főhadnagy.

78 VI. (Jogi és Börtönügyi, majd Vizsgálati) Főosztály hatáskörébe tartozott az ÁVH központi szervei és a vidéki osztályok által végzett nyílt nyomozások vezetése. A VI/6. Vidéki vizsgálati Osztály 1951. december 10-én alakult meg.

79 Államvédelmi alhadnagy.

80 Államvédelmi főhadnagyparancsnok.

81 Államvédelmi hadnagy.

82 Államvédelmi hadnagyparancsnok.

83 A BELSPED Vállalatot 1950-ben a magánfuvarosok központosításával, szállítási profillal hozták létre.

Horváth Gyula Kőszegen tartózkodik. 22 óra 45 perckor a kőszegi kirendeltség beosztottjai veszik őrizetbe, és a kirendeltségre állítják elő mindaddig, míg a beszállításról intézkedés nem történik. A kőszegi kirendeltségnek az utasítás kiadásáért és az őrizetbe vett személy beszállításáért felelős Horváth Antal áv. alhdgy. elvtárs.

Az őrizetbe vett személyeknél megtartott házkutatáshoz 2 fő tanút hív, és a házkutatásról 2 pld.-ban házkutatási jegyzőkönyvet készít a brigádvezető. A házkutatás során le kell foglalni mindazon tárgyakat, levelezést, fasiszta sajtóterméket, mely általában lefoglalandó. Különös figyelemmel kell lenni esetleges fegyverekre, lőszer és robbanóanyagok felkutatására.

Az őrizetbe vett személyek beszállítása:

Özv. Szele Ferencné és Ostorics Gyulát bekötött szemmel a wiponnal az osztály udvarára szállítjuk, majd egyenként átadják a brigádvezetők a fogdaügyeletes tisztnek. Kadnár Ferencet az I-es brigád szállítja az osztályra, és adja át a fogdaügyeletes tisztnek. A fogdában az őrizetesek befogadására az 1., 4., 24., 35-ös cellák rendelkezésre állnak.⁸⁴

A vizsgálótisztek részletes dokumentációt vezettek a letartóztatottak embertelen kihallgatásairól, amelyek három-hat óra hosszan tartottak. Kiss Ferencet 16 alkalommal 80 órán, a háromgyerekes özvegy Szele Ferencné 11 alkalommal 60 óra 45 percen, az idősödő Kadnárt 8 ízben 48 óra 40 percen keresztül vallatták. Noha Horváth Gyula kihallgatási tervében szerepelt a fogoly szívbetegsége, az sem gátolta meg hét alkalommal 41 óra hosszát tartó vallatását. Ostorits hatszori kihallgatásának ideje 30 és fél órát tett ki.⁸⁵ A kihallgatási tervekben megfigyelhető a testi-lelki nyomásgyakorlás

fokozása; a jegyzőkönyvek nyíltan beszámolnak az erőszak alkalmazásról: „Az őrizetes előző kihallgatásán említette, hogy fél a veréstől” – olvasható az 57 éves Kadnár Ferenc 1953. április 21-én összeállított ötödik kihallgatásának tervében.⁸⁶ A Kiss Ferenc március 10-i kihallgatásáról készült jegyzőkönyv hasonlóképpen kendőzetlenül rögzítette a fizikai fenyegetés tényét: „A vallomását nem fogadom el. Hazudik. Hazugságáért megfenyítem (álljon fel). Erre a kérdésre még visszatérünk, mondja el, milyen ellességes tevékenységről tud csepregi viszonylatban?”⁸⁷ A vádlottal szemben alkalmazott brutalitás felől a május 26-i kihallgatási terv sem hagy kétséget: „A mai napon továbbra még élesebben fogom felvetni az őrizetes előtt a bűncselekményének súlyát, és felhívom a figyelmét arra, hogy a lehetőségeit használja ki addig, amíg arra mód van, mert utána már késő lesz, és akkor hiába fog panaszkodni akárkinek is. Felhozom előtte még egyszer és utoljára egyben, hogy ha őszinte lesz, úgy meglesz a lehetősége arra, hogy a büntetését munkával töltsse el. Ha pedig nem, úgy azzal tönkre tette az egész életét.”⁸⁸

A kihallgatók igyekezete hiábavalónak bizonyult; a dokumentumok az öt kiszolgáltatott ember helytállását bizonyítják. Kiss Ferenc vizsgálati eljárása tragikus módon, tisztázatlan körülmények között ért véget. Sorstársai beszámolója szerint „az embertelen, iszonyatos vallatás hatásának következtében az egyik fő vádlott, Kiss Ferenc az elővezetékorkor a III. emeletről leugrott, öngyilkos lett, vagy talán az ÁVH-sok lökték

85 ÁBTL 3. 1. 9. V-112608. 414-419. p.

86 Kihallgatási terv. ÁBTL V-112608. 74. p.

87 Kiss Ferenc 1953. március 10-én történt kihallgatásának jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 279. p.

88 Kihallgatási terv. ÁBTL 3.1.9. V-112608. 330. p.

84 Operációs terv Kadnár Ferencék letartóztatásához. Szombathely, 1953. április 14. ÁBTL 3. 1. 9. V-112608.

Államvédelmi Hatóság
Vas megyei Osztály.

323

~~322~~

Tárgy: Kiss Ferenc 14. kihallgatása.

Idő: 19.00 - 23.00 h-ig.

Feljegyzés.
Szombathely, 1953. április 29.

Ön az előző kihallgatásán ismételten tagadta azt, hogy Ön írta volna az előtte felmutatott demokrácia ellen izgató szövegű cédulákat.

Felhívom a figyelmét, hogy a makacs viselkedésével csaksaját helyzetét fogja súlyosbitani. Ezért saját érdekében tegyen őszinte, beismerő vallomást az ellenséges szövegű cédulák kérdésében.

Megint csak azt mondhatom, hogy nem én irtam a cédulákat. Hogy ki írta azt pedig biztosan nem tudom, csak gondolom.

Vallomását nem fogadom el. Önnek a barátai, ismerősei nagy részben esküdtek ellenségei a népi demokráciának. Így nem volt nehéz azokkal közösen megszövegezni az izgató jellegű cédulákat. Ismételten felszólítom, tegyen őszinte vallomást, hogy milyen okból, mikor és hol készítette el a cédulákat!

Én a cédulákat nem irtam és így nem is mondhatok el arról semmit, hogy azok miért és hogyan lettek elkészítve.

Vallomását nem fogadom el. Erre a kérdésre még vissza fogok térni.
Kihallgatását ideiglenesen megszakítom.

Felvette:
Wagner
áv. Hdgy.

Kiss Ferenc
Kiss Ferenc
gyanusított

N.I./T.M. 4 pld.

ÁBTL - 3.1.9. - V - 112608

BELÜGYMINISZTERIUM
 Vas megyei Rendőrfőkapitányság
 Politikai Osztály. III. Alosztály

217-16-79/966.

77-31-455
 1966 NOV - 9
 Szigorúan titkos

SZOLGÁLATI JEGY
 FELÜLVIZSGÁLVA
 „TILTÓNÉVJEGYZÉK-BE” 1967. SZEP. 15.
 Dardányi

Kérem az alábbi adatokkal rendelkező személyt
 a „TILTÓNÉVJEGYZÉK”-BE FELVENNI
~~„TILTÓNÉVJEGYZÉK”-BŐL TÖRÖLNI~~

Tiltónévjegyzékbe felvéve
 1966 DEC 20

Családi neve: HÓDÓSI Utóneve: M Á R K
 Előző neve (asszonyoknál leánynev):
 Születési helye: Csepreg Születési éve: 1916.
 Anyja neve: Horváth Terézia
 Foglalkozása: ismeretlen Állampolgársága: ismeretlen

INDOKOLÁS:

Nevezett aktív tagja volt a csepregi fegyveres szervezkedésnek. 1951-
 12 évi szabadságvesztésre ítélték. Az ellenforradalom alatt jogellen-
 esen szabadult, majd nyugatra szökött. Jelenleg Hollandiában él. Be-
 utazása állambiztonsági szempontból nem kívánatos.

A fenti indokok alapján úgy határoztam, hogy nevezett személy Magyarországra történő beutazáshoz,
 illetve átutazáshoz vízumot nem kaphat.

Dátum: Szombathely, 1966. X. 28.

Jóváhagyom:
 Dr. Macze Béla r. ezredes
 csoportfőnök, főkapitány

Viktor József r. alez.
 osztályvezető

BM. III/II-7. Osztály Vezetőjének
 Budapest

638-3188/1966

U 61510

9. kép. Hódosi Márk beutazási kérelmének elutasítása, 1966 (ÁBTL 3.1.9. V-61510.)

ki⁸⁹. A letartóztatottak ügyét 1953. június 17-én vádemelési javaslattal adták át az ügyészségnek. Az 1951-es összeesküvésben való részvétel miatt utólag Horváth Gyulát 6, Kadnár Ferencet 4, Ostorits Gyulát 3,5 év börtönbüntetésre ítélték. Szelénre csupán feljelentési kötelezettségének elmulasztását tudták rábizonyítani, ám 81 éves koráig rendőri ellenőrzés alatt állt. Csak 1988 októberében, hajlott korára való tekintettel vették ki az operatív nyilvántartásból.⁹⁰

Az elítéltek további sorsa

1951-ben és 1953-ban harminchat embert ítélték el fegyveres szervezkedés vádjával. Három halálos ítéletet hoztak, egy személy a vizsgálati eljárás során vesztette életét, ketten a börtönben haltak meg. Az ügy vádlottjaira összesen 240 év börtönbüntetést szabtak ki.⁹¹ Az elítéltek büntetőügyének felülvizsgálatára az 1955-ben kiadott amnesztia-rendelet keretében került sor.⁹² A bebörtönzöttek többségét 1956 első félévében szabadon engedték. A letartóztatásból kiszabadultakat szigorú ellenőrzés alá vonták, és csak a rendszerváltás hajnalán vették ki az operatív nyilvántartásból.⁹³ A meghurcoltak közül többen a külföldi emigrációt választ-

ották, amiben közrejárzott korábbi lakóhelyükről való kiltításuk.⁹⁴ Hazáért leveleik – amelyeket levélellenőrzésnek vetettek alá – a gyökerektől való elszakadás fájdalomról és az idegenben való beilleszkedés nehézségeiről szólnak. Az 1966 és 1986 között beadott hazalátogatási kérelmeiket a magyar hatóságok következetesen elutasították, nemkívánatos személyeknek nyilvánították őket, ami azt bizonyítja, hogy az állambiztonsági szervek figyelme a Kádár-rendszer konszolidálódásával sem lankadt.

A hallgatás hosszú évtizedeit követően csak a rendszerváltás után vált lehetővé a meghurcoltakra való méltó megemlékezés. Azt, hogy erre mekkora igény mutatkozott, két emléktábla jelzi. A település központjában, a Petőfi Sándor Művelődési - Sportház és Könyvtár falán a nemzeti ellenállás áldozatainak, a temetőkapolna falán elhelyezett márványtábla a kulákvándorlás áldozatainak állított emléket.

10. kép. Emléktábla a Magyar Nemzeti Ellenállási Mozgalom csepregi fegyveres összeesküvés emlékére, 1999

89 Reichardt György: Kommunista törvénytíprás és az 1956-os forradalom. Budapest, Szerzői kiadás, 1994. 86. p.; Both Béla – Kövér István (szerk.): Diktatúra Vas Megyében 1945–1956. Emlékkönyv, IV. köt. Szombathely, Vas Megyei Honismereti Egyesület – Honvéd Hagyományörző Egyesület – Recski Szövetség Nyugat-dunántúli Szervezete, 1999. (továbbiakban: Both–Köver, 1999.) 241. p.
 90 ÁBTL 3.1.9. V-112608. Külön lapon.
 91 A bírósági ítéletet a Diktatúra Vas Megyében 1945–1956. emlékkötet adta közre. Lásd Both–Köver, 1999. 234–243. p.
 92 A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1955. évi 8. sz. határozata hazánk felszabadulásának tizedik évfordulója alkalmából kegyelem gyakorlásáról. = Magyar Közlöny, 39. sz. 1955. április 3. 230–231. p.
 93 ÁBTL 3.1.9. V-112608. Kadnár Ferenc vizsgálati dossziéja.

94 A per feljebbvitelében a Legfelsőbb Bíróság 1952. május 24-én kelt ítéletében a kiutasítást tizenhárom vádlott esetében hatályon kívül helyezte. ÁBTL 3.1.9. V-45096/1. 1-2. p.